

Kylävillitys II -hanke

'Kyläkävelyt kulttuurimaisemassa' Puumala, keskusta - raportti

Leena Lahdenvesi-Korhonen

TAUSTAA

Kyläkävelyt kulttuurimaisemassa ovat MKN Maa- ja kotitalousnaisten ja ProAgria Etelä-Savon Kylävillitys II – hankkeen tapahtumia Veej’jakaja toimintaryhmän alueella. Kaikille avointen tapahtumien tarkoituksena on herättää keskustelua kulttuurimaiseman arvoista, mahdollisuuksista ja ongelmista sekä myös yhdessä kyläläisten kanssa miettiä ratkaisuja kylämaiseman mahdollisiin ongelmiin. Hanketta rahoittaa Veej’jakaja ry. Puumalan keskustan kulttuurimaisemassa liikuttiin kahdeksan aktiivisen voimin kesäiltana 2.6.2010.

Tähän raporttiin on koottu joitakin maiseman tunnuspiirteitä, poimittu mahdollisia kehittämiskohteita. Loppuun on listattu myös joitakin vinkkejä maisemanhoitotöihin sekä koottu tietoa kulttuuriympäristön ja maisemanhoidon rahoitusmahdollisuuksista. Puumalan keskustassa on useita maisemakokonaisuuksia joiden hoitamiseksi olisi suositeltavaa laatia hoito- ja käyttösuunnitelma.

MAISEMAN ERITYISPIIRTEITÄ JA HOITOA VAATIVIA KOHTEITA

Puumalansalmen rannalle sijoittunut kirkonkylä on aikoinaan ollut Saimaan vesistön tärkeimpiä satamia. Rantatietä reunustavat lehtevät puut. Rannassa on säilynyt joukko venevajoja ja laitureita. Ylhäällä mäellä sijaitsee maisemakuvassa keskeinen 1830 -luvulla rakennettu puukirkko. Kirkonkylän raitti kirkolta rantaan on säilynyt hyvin, vanhoja rakennuksia eri aikakausilta on säilynyt maisemakuvassa ja ne muodostavat keskusta-alueelle mielenkiintoisia kerrostumia. Osa vanhoista rakennuksista on korvautunut uudemmilla ja usein vanhaa kookkaammilla, mutta raitin rakenne on säilynyt. Suhteellisen sopuisasti uudemmat sulautuvat vanhaan ja päinvastoin. Tunnusomaista Keskustielle on myös sen rakennusten väritys. Pääosa rakennuksista kirkolta rantaan johtavan tien varressa on eri vaalean keltaisen sävyisiä tai vaaleita.

Vanhaan aikaan Puumalan kirkko on ollut maiseman keskeisin maamerkki. Rehevä puusto kuitenkin peittää näkymiä kirkkoon ja nykyisin kirkon voi havaita vain sen lähellä ja muutamista näkymäsuunnista. Maiseman uudemaksi maamerkiksi on noussut Puumalansalmen v. 1995 valmistunut silta. Silta on mittakaavassaan todella massiivinen ja selkeästi keskusta-alueen maisemallinen erikoisuus.

Kohde: Kunnantalo

Toimenpidesuositus: kunnan tunnuksat jäävät osin kasvillisuuden varjoon, eikä tärkeä rakennus merkityksessään erotu maisemassa. Kasvillisuutta uusittaessa, uudet kapeat korkeakasvuiset puut voisi istuttaa hieman erikohtaan, pensaiden joukkoon talon eteen siten, että kunnan vaakuna jää näkyviin.

Kausimyynti mainoksineen sopisi paremmin muiden liiketoimintojen yhteyteen esim. kauppaliikkeiden läheisyyteen.

Kohde: Avoin kolmio, Keskustien varressa
Kohteesta on poistettu puustoa.

Toimenpidesuositus: Alue kaipaa maisemaan pehmentäjää. Kapeakasvuiset, korkeat (pylväslajikkeet) ryhmänä 3-5 kpl ryhdittäisivät avointa kulmaa sekä vehreyttäisivät maisemaa kohteen viereistä liikerakennusta vasten ja puut myös tiivistävät raitin tilantuntua.

Kohde: Vanha, metsittynyt/metsitetty pelto, nykyinen puisto

Arvo: maisemallinen viihtyisyys

Toimenpidesuositus: Aluskasvillisuutta hoidetaan kustannustehokkaasti ja lumoa suosien niittymäisesti. Kohde sopisi myös maisemalaidunnukseen.

Rahoitus: tietyin ehdoin maatalouden ympäristötukeen sitoutuneet viljelijät ja yhdistykset / Maatalouden ympäristötuen erityistuki: luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

Kohde: Linja-autoaseman p-alue

Arvo: Linja-autolla Puumalassa poikkeavalle kohde voi olla ainoita hetken pysähdyksiä kunnassa. Hetkenkin pysähdys luo ensivaikutelmaa.

Toimenpidesuositus: Liikerakennuksen takaosassa varastoidaan tavaraa hieman epämääräisesti. Lisävarastotilan rakentaminen parantaisi maisemakuvaa. Myös rakennusta pehmentävät reilut istutukset maisemoisivat rakennusta ympäristöön.

Kohde: Puoliavoin puisto

Arvo: maisemallinen viihtyisyys

Toimenpidesuositus: Aluskasvillisuutta hoidetaan kustannustehokkaasti ja lumoa suosien niittymäisesti. Kohde sopisi myös maisemalaidunnukseen.

Rahoitus: tietyin ehdoin maatalouden ympäristötukeen sitoutuneet viljelijät ja yhdistykset / ET-tuki lumo ja maisema

Kohde: saarekkeiden ja pientareiden vieraslajit

Ongelma: valtaavat elintilaa kotoperäisiltä lajeilta ja leviävät hallitsemattomasti. Kurtturehtiruusu on harvoin siisti, tarvitsee vuosittaista leikkaushoitoa.

Toimenpidesuositus: vältetään vieraslajien käyttöä, pyritään hoitotoimenpitein vähentämään, jo istutetut rajataan ja huolehditaan, etteivät leviä. Istutuksissa korvataan uusien suunnitelmien mukaan lajeja kohteisiin, käyttötarkoituksen mukaan sopivilla lajeilla.

Kohde: maiseman mielenkiintoiset rakenteet

Arvo: kulttuurihistoriallinen merkitys

Toimenpidesuositus: Kasvillisuus pidetään poissa rakenteiden läheisyydestä. Rakennusten käyttäminen, asuttuna pitäminen, on niiden parasta hoitoa.

Toimenpidesuositus: Rakennusten tyyliin sopivat, pienet suojarakenteet kierrätysastioille huolittelisi pihapiirin maisemaa.

Kohde: kirkko taajamamaisemassa

Arvo: Arvokohde, jolla perinteisesti on ollut maisemassa hyvin keskeinen asema. Maisemassa erottuvat arvorakennukset ovat myös taajamaisemalle ehdottomasti positiivisia imagotekijöitä.

Toimenpidesuositus: kasvillisuutta (puustoa) poistetaan harkitusti ja suunnitelmallisesti kirkon ympäristöstä, jotta kirkko tulee jälleen nykyistä näkyvämmäksi maamerkiksi ja saa arvoisensa maisemallisen aseman.

Kohde: maisemaa elävöittävät pienrakenteet, aidat, portit, pollarit, opasteet

Arvo: opastaminen, maiseman mielenkiinnon lisääminen, maisemakuvan rajaaminen ja täydentäminen, maisemakuvan kannalta hyvin tärkeitä

Ongelma: nopea kuluminen

Toimenpidesuositus: pienrakenteista pidetään säännöllisesti huolta, suositetaan alueelle tyypillisiä malleja

Kohde: vanhat teollisuuskiinteistöt tunnusmerkkeineen

Arvo: historiallinen, maisemallinen arvo mielenkiintoisine ominaisrakenteineen, monet maisemansolmukohtia (korkeat savupiiput)

Yleinen ongelma: käytön loppuminen, tyhjilleen jääminen

Toimenpidesuositus: aktiivinen käyttö edistää säilymistä

Rahoitus: arvotetuilla kohteilla tietyin ehdoin avustusmahdollisuuksia.

Kohde: luonnon monimuotoisuuskohteet ja pientareiden ketomaiset alueet

Arvo: Jo toisaalla harvinaistuvien ketolajien lähes ainoita elinympäristöjä

Toimenpidesuositus: ketomaiset alueet säilyvät ilman hoitoakin, kunhan alueen valontarve ja karuhkot olosuhteet säilytetään ja esitetään pusikoituminen ja metsittyminen. Tuoreemmat alueet kaipaavat säännöllistä, vuosittaista niittoa ja varisseen niittoluokan poiskeruuta.

Kohde: vanhaan agraarikulttuuriin liittyvät rakennustyyppit

Arvo: maisemallisesti keskeinen alue, edustaa häviävää maisemakuvaa, maiseman mielenkiinnon herättäjä

Toimenpidesuositus: rakennuksen säilyminen käytössä, kasvillisuuden rajaus, ulkovuorauksen ja katon kunnon ylläpito ovat tärkeimmät säilymistä edistävät toimet.

Rahoitus: avustus rakennusperinnön hoitoon

Kohde: kierrätyspisteet

Toimenpidesuositus: avoimilla näkymäalueilla ja mm. keskeisillä risteysalueilla kuin 'tervetulo toivotuksina'. Pisteet ovat rakentuneet logistiikan ehdoilla. Astiat ja ympäristöt ovat yleensä siistit, mutta kokonaisuutena ne ovat epäviihtyisiä ja avoimessa maisemassa liiaksi esillä. Alueiden toimintojen järjestämisellä (astiat selkeään järjestelmään ja kompaktiin asetelmaan), uusilla toimintoja maisemoivilla aidoilla sekä istutustöillä voitaisiin parantaa alueen viihtyisyyttä. Jo kahdelta sivulta kierrätyspistettä rajaava aita parantaisi maisemakuvaa. Alueen omat aidat ovat sopivia aidan malleja.

Kohde: maisemapuut

Arvo: maisemassa erottuu useita maisemapuita. Yleensä varttuneet yksilöt: männyt ja kuuset sekä erikoiset lajit mm. koristelajit ovat saaneet maisemallisen asemansa kuin vahingossa. Ne ovat säästyneet rakentamisessa, osa on istutettu harkiten pihan tai julkisen alueen kaunistukseksi. Maisemapuut ovat kiintopisteitä ja usein maamerkkejä ja niillä on aina oma maisemaa elävöittävä, mutta myös tilallisia ulottuvuuksia lisäävä vaikutuksensa.

Kohde: kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti merkittävät vanhat rakennukset ja rakennelmat

Arvo: keskustassa ja keskustan läheisyydessä on useita kulttuurihistoriallisesti mielenkiintoisia ja myös arvotettuja kohteita. Yhdessä luontokohteiden ja viimevuosikymmenten merkkirakennelmien kanssa ne voisi koota matkailureiteiksi, arkkitehtuurikartoiksi yms.

Rahoitus: osana matkailuhankkeita. Kunnostamiseen tietyin ehdoin rakennusperintöavustus ja Museoviraston avustus

Kohde: keskeisten liikerakennusten ympäristö

Arvo: kunnan imagotekijä, yleinen viihtyisyys, yritysten myyntivaltti

Toimenpidesuositus: yritys ympäristölle laaditaan erilliset vihersuunnitelmat, joissa ratkaistaan alueiden hoito kustannustehokkaasti ja samalla mietitään keinot maisema-arvojen korostamiseksi ja yleisen viihtyisyyden parantamiseksi

VINKKEJÄ MAISEMANHOITOOON

1) Niityn kehittäminen ja hoito

Kotipihan kuivalle ja aurinkoiselle paikalle voi kehittää omaa kukkakettoa. Vastaavasti tuore- ja rehevöpohjaiselle paikalle saadaan syntymään toisenlaisia kasveja kasvava niitty. Niityn perustaminen on mielenkiintoista ja hauskaa, mutta se vaatii myös kärsivällisyyttä.

Niityn kasvillisuuden annetaan mahdollisimman pitkälle kehittyä luonnolliseen suuntaansa. Kehityksen suuntaan vaikuttavat kasvupaikan olosuhteet ja kasvukaudet, mutta myös ympäröivien alueiden maankäyttö ja kasvillisuus. Luonnonkasvit ovat hyvin tarkkoja kasvupaikan suhteen. Ne häviävät pian, ellei paikka ole niille sopiva.

Paikan kosteus- ja valoisuusolosuhteet määräävät, millä kasvillisuudella niitty kulloinkin perustetaan. Tarjolla on valmiita niittysiemenseoksia hyvin monen tyyppisille kasvupaikoille. Niittyä perustettaessa kasvillisuudeksi on hyvä valita vain kotimaista alkuperää olevaa materiaalia. Kotimaisia valmiita niittysiemenseoksia monille erityyppisille kasvupaikoille voi tilata mm. Suomen niittysiemen Oy:ltä. www.suomenniittysiemen.fi

Niittukasvillisuus voidaan kylvää keväällä, kesällä tai syksyllä. Usein myöhäissyksyn kylvö on niittukasveille erityisen suotuisa. Syksyllä kylvetyille niityille tulee myös selvästi vähemmän yksivuotisia peltorikkakasveja kuin keväällä tai kesän aikana kylvetyille alueille.

Niittukasvit kylvetään pintaan eikä kylvöstä yleensä peitetä. Niittukasvin siemeniä kylvetään noin 30-60 g aarille, eli 3-6 kg hehtaarille. Valmiissa siemenseoksissa ilmoitetaan seosmäärän riittävyys.

Pihanurmikon muuttamisen niityksi voi aloittaa jättämällä ruohonleikkaamisen alkukesästä kokonaan ja katsomalla, mitä paikalla alkaa kasvaa. Aluetta ei lannoiteta ollenkaan ja se niitetään vuosittain heinä- elokuulla. Nurmikon muuttaminen niityksi kestää vuosia.

Niiton oikea ajoittaminen on tärkeää. Kukkakasvien annetaan kukkia ja siementen tuleentua, ennen kuin tartutaan viikatteeseen. Niitetty heinä voi olla muutaman päivän paikallaan, jotta siemenet ennättävät varista. Niittotähteet korjataan pois, jotta maan ravinteisuutta saadaan vähennettyä.

Niityn luontaista kehitystä voi auttaa lisäkylvöä. Kukkavalikoimaa lisätään mm. tuomalla paikalle niittoheinää läheiseltä niityltä. Siementen annetaan varista muutaman päivän ajan, ja sen jälkeen kasvijätteet kerätään pois, jottei maaperän ravinteisuus lisäänty.

Pohjakasviksi valitaan heinä, esim. nurmirölli tai lampaannata. Siemenet **kylvetään suoraan paikalle tehtyihin laikkuihin loppukesällä tai syksyllä**, sillä monien lajien siemen vaatii itääkseen kylmän jakson. Kellokukat kannattaa kylvää varhain keväällä tai myöhään syksyllä. Siemenseos on niin hienoa, että se on hyvä sekoittaa esim. hienoon hiekkaan kylvön helpottamiseksi.

Siemenet jaetaan kahtia ja ne kylvetään kahteen kertaan ristiin, jolloin saadaan tasaisempi kylvös. Tämän jälkeen alue voidaan vielä haravoida ja jyrätä, mutta siemeniä ei peitetä. Kaikki siemenet eivät idä ensimmäisenä vuonna, vaan saattavat nousta esiin vasta seuraavina vuosina, jopa vasta 3-5 vuoden päästä, kun oikeat otolliset olosuhteet on saavutettu.

Muistathan, että kerätessäsi kasveja tai siemeniä luonnosta jätät aina osan kasvamaan alkuperäiselle paikalleen. Jokamiehen oikeudet ja velvollisuudet sekä lajien rauhoitusmääräykset on myös syytä muistaa.

Niityn hoito

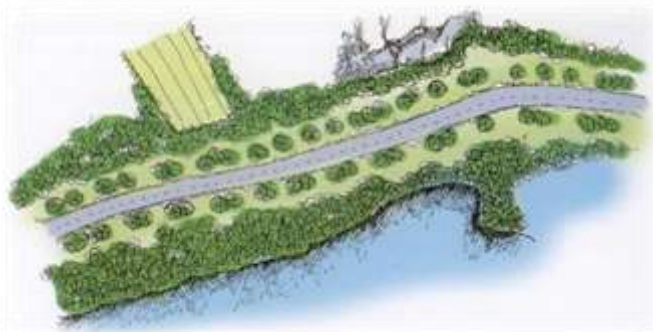
Niityn hoito rajoittuu lähinnä niittoon, joka tehdään kukkimisen ja siemenien kypsymisen jälkeen heinä- syyskuussa, kukkivista lajeista riippuen. Niitetyn luokon annetaan kuivua paikallaan muutaman päivän

ajan, jotta loputkin siemenet ehtivät varista. Sen jälkeen luoko haravoidaan pois, jotta maaperän ravinteikkuus ei lisäänty. Jos ravinteikkuus lisääntyy, voimakaskasvuiset kasvit valtaavat elintilan muilta kasveilta. Tällöin on apua niittokertojen lisäämisestä siten, että niitty niitetään jopa kolme kertaa kesässä, ensimmäisen kerran jo kesäkuussa. Myös laidunnus on mitä parhainta niityn hoitoa.

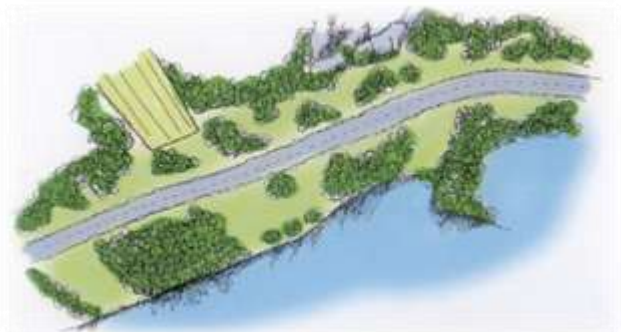
2) Maiseman avaaminen raivaamalla, maisemaraivaus

Maiseman avaamisen raivaamalla tarkoituksena on paljastaa jokin tai joitakin keskeiseksi ja **tärkeiksi koettuja näkymiä esim. vesistöihin, pelloille tai rakennuksiin**. Koska kerran aloitettua raivausta on jatkettava säännöllisesti vähintään muutamien vuosien välein, on tärkeää tarkoin harkita, mitä alueita otetaan hoidon piiriin ja mitä näkymiä todella halutaan avata.

Raivauksia ei tule tehdä monotonisesti ja tasavälein, aina samanikäisiä ja samanlaisia poistaen vaan valikoiden raivataan valituilta muutamien metrien mittaisilta näkymäsektoreilta kasvillisuutta pois siten, että jäävä puusto on monenikäistä, muotoista ja lajista. Kaunismuotoiset, erikoiset puuyksilöt otetaan harvennuksissa esiin. Luonnon monimuotoisuuden kannalta on tärkeää, että pysty- ja maalahot säilytetään ja suosia marjovia lajeja (katajat, pihlajat, tuomet, paatsamat).

Maisemaraivaus, ei näin

Maisemaraivaus, oikea tapa

3) Suojaistutukset ja kestävät kasvivalinnat

Tärkeimmät kriteerit monivuotisen kasvillisuuden valinnassa ovat talvenkestävyys ja valontarve. Suomi on jaettu kahdeksaan kasvillisuusvyöhykkeeseen. Vyöhykkeet muodostuvat talven kylmyyden sekä kasvukauden pituuden ja lämpimyyden mukaan. Kasveille annetut vyöhykesuosituksukset kertovat, miten pohjoisessa ne todennäköisesti menestyvät. Pääosin Etelä-Savo sijoittuu III-IV vyöhykkeille. Kasvillisuusvyöhyke ei yksin kerro kasvin menestymismahdollisuuksista. Samalla tontillakin voi olla toisistaan poikkeavia olosuhteita.

Lämpimiä ja edullisia kasvupaikkoja ovat; rinteiden yläosat ja erityisesti etelärinteet, hiekka- ja hietamaat, vesistöjen rannat, runsaspuustoiset seudut ja pohjoistuulilta suojatut alueet. Lämpimillä alueilla voi kokeilla myös hieman arempia kasveja, joiden vyöhykesuositus ei muuten ole alueelle sopiva.

Kylmiä ja epäedullisia kasvupaikkoja ovat; pohjoisrinteet ja notkelmat, savi- ja hiesumaat, alavat alueet ja suoalueet ja pohjoistuulelle alttiit alueet. Näille alueille on syytä istuttaa vain vyöhykesuositusten mukaan.

Yhtenäiset kasvillisuusalueet

Rehevät, riittävän tiheät kasvustot varjostavat maanpintaa ja estävät rikkakasvien itämistä. Tiheät istutukset suojaavat myös ainavihantia kasveja kevät auringolta. Kasvillisuusryhmiä ja niihin istutettavien kasvien määriä suunniteltaessa kannattaa pohjana käyttää kasvien arvioitua kokoa muutaman vuoden kuluttua istutuksesta ja aina huomioida lajikohtaiset suositukset istutussyvyydestä ja etäisyyksistä.

Rikkakasvien torjunnassa on apua myös, kun kasvillisuus alueet rajataan selkeästi eroon mm. nurmikosta, käytetään suodatinkangasta ja istutuksissa vain rikkakasvivapaata puhdasta kasvualustaa, ei koskaan peltomultaa ja istutukset katetaan esim. kuorikatteella, maanpeitekasveilla tai esim. katekankaalla ja koristesoralla tai hiekalla. Rikkakasvien siemeniä leviää istutusalueille aina paljon myös ympäristöstä, ulkoisesti, joten alueita pitää yleensä ainakin vähän myös kitkeä.

Hyvä muistaa istutuksissa

- kunnosta maa ja kasvualusta ennen istutusta
- käytä vain rikkakasvivapaata kasvualustaa
- käytä suodatinkankaita, katekankaita ja katteita rikkakasvitorjunnassa
- märillä savi- ja hiesumailla salaojita tai istuta harjuun
- kastele ennen istutusta, istutuksen päätteeksi sekä tarvittaessa kerran viikossa
- kastele runsaasti kerralla, pensaille 20 litraa, puille jopa 30-40 litraa
- tue puut istutuksen yhteydessä tukikepeillä; lehtipuut kahdella ja havupuut kolmella sekä huolla tukisidoksia säännöllisesti

Kestäviä aita ja aidannepensaita

- idänvirpiangervo, korkeus 150 cm
- koivuangervo, korkeus 50-80 cm
- koristearonia, korkeus 150-200 cm
- kuusi
- kääpiöpunapaju, korkeus 50-100 cm
- rinneangervo, korkeus 100 cm
- rusopajuangervo, korkeus 150 cm
- ruusuangervo, korkeus 50-100 cm
- sinikuusama, korkeus 100-150 cm
- taikinamarja, korkeus 50-150 cm
- virpiangervo, korkeus 100-150 cm
- verhoangervo, korkeus 30-40 cm

Kookkaita perennoja ja pensaita ongelmakohtien maisemointiin

- kilpiangervo, korkeus 100-150 cm
- pihlaja-angervo, korkeus 150-200 cm
- röyhytatar, korkeus 100-150 cm
- suomentatar, korkeus 150-200 cm
- tuoksuvatukka, korkeus 200 cm
- viiruhelppi, korkeus 80-100 cm

Nopeasti maata peittäviä matalia pensaita ja maanpeiteperennoja

- kangasajuruoho

- ketohanhikki
- lamoherukka
- lamohietakirsikka
- maahumala
- pikkuherukka
- sinivatukka
- suikeroalpi
- säleikköwilliviini

Vältä näitä!

Suomalaiseen luontoon kuulumattomia, helposti leviäviä kasveja:

- etelänruttojuuri *Petasites hybridus*
- idänkannukka *Cornus alba*
- isopiisku *Solidago gigantea*
- isosorsimo *Glyceria maxima*
- isotuomipihlaja *Amelanchier spicata*
- japaninruttojuuri *Petasites japonicus ssp.giganteus*
- japanintatar *Fallobia japonica*
- jättipalsami *Impatiens glandulifera*
- jättitatar *Fallobia sachalinensis*
- kanadanpiisku *Solidago canadensis*
- kaukasianjättiputki *Heracleum mantegazzianum*
- keltamajanvankaali *Lysichiton americanus*
- kiiltotuhkapensas *Cotoneaster lucidus*
- komealupiini *Lupinus polyphyllus*
- korkeapiisku *Solidago altissima*
- kurtturuusu *Rosa rugosa*
- pajuasteri *Aster x salignus*
- persianjättiputki *Heracleum persicum*
- pilvikirsikka *Prunus pensylvanica*
- punakarhunköynnös (elämänlanka) *Calystegia sepium ssp. spectabilis*
- punalehtiruusu *Rosa glauca*
- rehuvoohenherne *Galega orientalis*
- rohtoraunioyrtti *Symphytum officinale*
- ruotsinraunioyrtti *Symphytum x upilandicum*
- terttuselja *Sambucus racemosa*
- vuorivaahtera *Acer pseudoplatanus*

4) Rakenteiden kunto

Ympäristön näkyvin kehys muodostuu rakennuksista sekä muista rakenteista ja komein kehys hyväkuntoisista ja hoidetuista rakennuksista. Rakennuksen säilymisen perusedellytyksenä on säännöllinen hoito ja kunnossapito. Hoidon laiminlyöminen ja rappeutumisen salliminen aiheuttavat sekä taloudellisia että kulttuuriarvoihin liittyviä menetyksiä.

Säännöllinen hoito ja oikea-aikaiset korjaukset kuuluvat rakennuksen normaaliin ylläpitoon. Hoitotoimenpiteillä voidaan vaikuttaa asumiskustannuksiin sekä siirtää korjaustarpeen syntymistä.

Rakennusten keskeiset hoitotoimenpiteet

- vesikaton kunnan ylläpito ja huolto
- vesikourujen puhdistus
- ikkunoiden ja ulko-ovien riittävä tiivistäminen
- lämmityslaitteiston huolto, puhdistus ja säätö, hormien nuohous
- alapohjan tuuletusaukkojen aukipitäminen home- ja lahovaurioiden estämiseksi.
- rakennusten nosto tai maanpinnan poistaminen puurakenteiden läheisyydestä, etteivät rakennuksen alimmat puuosat vaurioidu
- kasvillisuuden poisto vähintään 0,5 m etäisyydellä rakennuksista

5) Värimaailma

Maaseutumaisema oli rakenteiden ja rakennusten osaltaan pitkään hyvin harmaa, sillä rakennuksia alettiin maalata yleisemmin vasta talojen ulkovuorauksen yleistyessä 1900-luvulla, ensin tiilen väriä jäljittelevällä punamullalla, sitten kartanoista ja pappiloista tutuilla keltaisella ja valkoisella.

Rakennusten värimaailma on keskeinen tekijä niin kylän miellyttävää kauko- kuin lähimaisemaakin ajatellen. Harmoninen ja onnistunut värityö tasapainottaa maisemaa, kun taas voimakkaat ja usein ns. traditiosta poikkeavat sävyt ovat kuin maiseman huutomerkkejä.

Turvallista on sitoutua rakennusten ulkoväriyksessä perinteeseen; vain poikkeustapauksessa kannattaa tavoitella uutta ja ennen näkemätöntä väriaihtelmaa. Varsinkin vanhoja taloja maalatessa on parasta turvautua tuttuihin ja luotettaviin ratkaisuihin. Uudisrakennustenkin on syytä ottaa huomioon ympäristönsä ja läheisyydessä sijaitsevat rakennukset ja niiden värityö ja tyyli. Kokonaisuus on aina nähtävä osana laajempaa ympäristöä. **Pienestä lapusta valittu väri näyttää talon kokoisena aina paljon tummemmalta ja voimakkaammalta.**

RAHOITUSTA KULTTUURIYMPÄRISTÖN HOITOON

1) Maatalouden ympäristötuen erityistuki

Maatalouden ympäristötuen erityistuet ovat maatalousympäristöjen luonnon monimuotoisuuskohteiden hoidon pääasiallinen rahoitusmuoto. Erityistukia voi hakea viljelijä, joka on sitoutunut ympäristötukijärjestelmän perus- ja lisätoimenpiteiden noudattamiseen. Tuki voi olla 5- tai 10-vuotinen ja se määräytyy hoitotyöstä aiheutuneista kuluista ja tulonmenetyksistä. Useimmissa sopimustyypeissä tukitasot nousevat päättyvään tukikauteen verrattuna.

Perinnebiotooppien peruskunnostukseen ja monivaikutteisen kosteikkojen perustamiseen on nyt myös mahdollista hakea Ei-tuotannollisten investointien tukea. Perinnebiotooppien ja monivaikutteisen kosteikkojen hoitoon suunnattuja erityistukia ja Ei-tuotannollisten investointien tukea voivat hakea viljelijöiden lisäksi myös rekisteröidyt yhdistykset Leader -toimintatavan kautta. Mahdollisesti 2010 eteenpäin yhdistykset voivat hakea Leader -toimintatavan kautta erityistukea myös luonnon- ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen sopimuksia.

Ohjelmakaudella 2007-2013 ovat haettavana seuraavat maisemanhoitoon liittyvät erityistukisopimukset:

- Perinnebiotooppien hoito
- Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen
- Suojavyöhykkeen perustaminen ja hoito
- Monivaikutteisen kosteikon hoito

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuen avulla voidaan hoitaa luonnon monimuotoisuuden ja maiseman kannalta tärkeitä ympäristöjä. Erityistuen tavoitteena on myös lisätä viljelymaiseman avoimuutta sekä säilyttää ja parantaa historiallisesti ja kulttuurisesti arvokkaita kohteita. **Hoidettavia kohteita voivat olla esimerkiksi monipuoliset peltojen metsäsaarekkeet ja reunavyöhykkeet, pientareet, kosteikot, vanhat ladot, puukujanteet ja kiviaidat ympäristöineen.** Ns. tavallisilla viljelykasveilla viljellyille maisemapelloille tästä sopimustyyppistä ei ole mahdollista saada enää tukea.

Yhdistyksillä mahdollisuus hakea erityistukea mm. perinnebiotooppien hoitoon

Nyt myös yhdistyksillä on mahdollisuus hakea sopimusta perinnebiotooppien kunnostamiseen ja hoitoon sekä monivaikutteisten kosteikkojen perustamiseen ja hoitoon sekä luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen. Uusien perinnebiotooppien alkuraivaus sekä kosteikkojen perustaminen siirtyvät Ei-tuotannolliseksi investoinniksi. Ei –tuotannollinen investointi edellyttää jatkossa hoitosopimuksen hakemista (Perinnebiotoopin hoito) (Monivaikutteisen kosteikon hoito). Rekisteröity yhdistys voi tehdä hoitosopimuksen Leader –toimitavan kautta jo kunnostetuista arvokkaista perinnebiotoopeista ja monimuotoisuus kosteikoista.

Hyvä muistaa, kun hakijana on yhdistys

- Yhteyshenkilöllä, allekirjoittaneella, on oltava nimenkirjoitusoikeus
- Hakemuksen liitteeksi kopio sen kokouksen pöytäkirjasta, missä asiasta on päätetty
- Sopimusalue oltava hallinnassa yhdistyksellä koko sopimuskauden, liitteeksi sopimuskauden kattava vuokrasopimus

Hakuaika päättyy huhtikuun loppuun

Hakuaika päättyy kaikissa maatalouden ympäristötuen erityistuissa, myös Leader -toimitavan kautta haettavissa, vuosittain **30.4. mennessä**. Hakemukset toimitetaan TE -keskuksen maaseutuosastolle * kahtena kappaleena, liitteet mukaan lukien. Myös suunnitelmaa vaativien sopimustyyppien hakemuksissa tulee suunnitelma liittää jo hakemuksen mukaan. Jatkosopimusta hakevilta tarvitaan liitteisiin mukaan nyt myös kopiot päättyvän kauden hoitopäiväkirjoista.

Oppaat, hakulomakkeet, ohjeet ja sopimusehdot netistä

Erityistukien hakuun suunnatut oppaat sekä erityistukien hakulomakkeet löytyvät Maa- ja metsätalousministeriön internetsivuilta. www.lomake.mmm.fi
- Leader -toimitavalla on omat hakukaavakkeet

Lisätietoa: Leena Lahdenvesi-Korhonen p.020 747 3575 MKN Maa- ja kotitalousnaiset, ProAgria Etelä-Savo.

2) Rakennussuojeluavustus

Rakennusperinnön hoitoon voidaan myöntää avustuksia sellaisten kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten hoitoon, jotka on suojeltu asema- tai rakennuskaavan suojelumerkinnällä tai jotka sisältyvät

luetteloon kunnan arvokkaasta rakennetusta ympäristöstä tai joiden rakennushistoriallisesta arvosta museoviranomainen on antanut myönteisen lausuntonsa. Avustuksia myönnetään sellaisiin korjauksiin, missä edistetään rakennusten säilymistä. Avustuksia käytetään yleensä rakennusten ulkovaippojen korjauksiin - esimerkiksi vesikaton, ulkoseinien, ikkunoitten, ulko-ovien, perustusten ja kantavien rakenteitten korjauksiin, mutta myös kohteiden säilyttämisen edellyttämät selvitykset voivat olla avustusten kohteina.

Kuka tukea voi hakea

- kunnat ja kuntayhtymät
- yksityiset kulttuurihistoriallisesti arvokkaan rakennuksen omistajat
- rakennusperinnön hoitoa edistävät yhteisöt

Tuen myöntämistä koskevia ehtoja

- rakennuksen tai alueen ominaisuuteen ja historiallisen aitouden tulee säilyä
- korjattaessa sallitaan vain mahdollisimman pienet muutokset
- rakennuksen käyttö on sopeutettava oleviin tiloihin
- työ tulee tehdä perinteisin työmenetelmin ja rakenteellisin ratkaisuin, alkuperäisin tai niitä vastaavin materiaalein

Tukea **Ei** myönnetä rakennuksen siirtämiseen, samannäköistämiseen, koristemaalauksen kunnostamiseen, käyttömukavuuden lisäämiseen, väliaikaisiin toimenpiteisiin tai toistuvaluonteisiin ylläpitokorjauksiin, eikä muihin ei -antikvaarisiin korjauksiin.

Tukea voidaan myöntää enintään 50 % kustannuksista.

Hakuaika

Hakuaika on vuosittain lokakuun loppuun mennessä.

Lisätietoa: arkkitehti Kirsti Kovanen p. 0400 833 065 Etelä-Savon Ely-keskus

3) Museoviraston entistämisyavustus

Kuka voi hakea

- yksityiset ja yhteisöt
- kunnat vain jos kohde on rakennussuojelulain (60/1985) suojeltu

Mihin kohteisiin tukea myönnetään

- rakennussuojelulain (60/1985) nojalla suojeltuihin rakennuksiin
- autiokirkkoihin tai niihin verrattaviin rakennuksiin
- muihin kulttuurihistoriallisesti arvokkaisiin rakennuksiin

Mihin työhön tukea myönnetään

- entistämiseen
- rakennuksen konservointiin, kunnostamiseen tai historiallisen asun palauttamiseen

Tukea ei myönnetä peruseräparannukseen (lisälämmöneristys, vesijohto, viemäri, sähkö, kylpyhuone tms.). Avustuksen määrä harkitaan tapauskohtaisesti.

Tuen myöntämistä koskevia ehtoja

- rakennuksen tai alueen ominaisluonteen ja historiallisen aitouden säilyminen
- korjattaessa vain mahdollisimman pienet muutokset sallitaan
- rakennuksen käyttö sopeutetaan oleviin tiloihin ja työ tehdään perinteisin menetelmin ja rakenteellisin ratkaisuin, alkuperäisin tai niitä vastaavin materiaalein

Hakuaika

Vuosittain lokakuun loppuun mennessä

Päätöksenteko ja siirtomenettelyt

Museoviraston päätös perustuu yhteistyöhön opetusministeriön, Museoviraston museotoimen kehittäminen -yksikön, maakuntamuseoiden, Ely -keskusten, Suomen evankelis-luterilaisen kirkon Kirkkohallituksen, Suomen ortodoksisen kirkollishallituksen ja tarvittaessa muiden asiantuntijoiden kanssa. Museovirasto voi harkintansa mukaan siirtää hakemuksen yllämainitun viranomaisen käsiteltäväksi, jos kohde ja hanke on ensisijaisesti muuhun hallinnonalaan kuuluva.

Lisätietoa: Museovirasto, www.nba.fi

4) Työllistämistyöt

Etelä-Savon Ely-keskus on vuosittain työllistänyt pitkäaikaistyöttömiä erilaisiin kunnostus-, korjaus- ja raivaustöihin.

Tavoitteena on tarjota koulutusta ja työtilaisuuksia pitkäaikaistyöttömille ja lisätä puurakentamisen ja korjausrakentamisen tietotaitoa. Käytännössä ympäristöhoitotyöt käynnistyvät siten, että kunta, yksityishenkilö tai esimerkiksi maaseutuseura, kylätoimikunta tai muu yhteisö, jättää hanke-esityksen Etelä-Savon Ely-keskukseen.

Lisätietoa: Harri Kaipainen, Etelä-Savon Ely-keskus, harri.kaipainen@ely-keskus.fi